

РЕЦЕНЗИЯ

от

доц. д-р Калина Христова

за кандидатурата за научна степен „Доктор“ в област на висше образование 8. Изкуства, професионално направление 8.2. Изобразително изкуство на Виолета Илиева Заранкова и документите, представени за присъждане на научна степен “Доктор” както и научен труд на тема:

ЕКСПЕРИМЕНТАЛНИ ТЕХНИКИ ПРИ СЪЗДАВАНЕТО НА ХУДОЖЕСТВЕНИ ОБЕКТИ В СЪВРЕМЕННОТО КЕРАМИЧНО ИЗКУСТВО

Научен ръководител: доц. д-р Моника Попова

Предоставената ми за рецензиране дисертация на Виолета Заранкова се състои от текстова част и албум с приложения. Главните раздели на текстовата част са подредени в следната последователност: Увод, Изложение, съставено от 3 глави, Изводи и Заключение, Библиография и приложения.

I. *Актуалност и значимост на научния труд*

Темата, която е избрал докторантът, разглежда експерименталните техники при създаването на художествени обекти като част от съвременното керамично изкуство. Дисертацията прави исторически преглед на възникването на керамиката, нейното историческо и технологично развитие и ни довежда до съвременното, в което технологиите са от ново поколение. За един от основните мотиви на научното си изследване Виолета Заранкова определя именно навлизането на допълнителните разнородни нетрадиционни материали и експериментални техники в керамиката. Те реално променят облика на керамичното изкуство, което е едно от важните преимущества на този труд.

Докторантът аргументира своето намерение за научен анализ на експерименталните техники при проектирането на художествена керамика.

Това реално ни отвежда до практическата значимост в разглеждането на темата. Тук докторантът ни представя един от основните проблеми, които са обект на научното му изследване: „в съвременните визуални изкуства все по-масово се наблюдава мултидисциплинарно третиране на материали и обекти. Тази тенденция не остава чужда и в художествения аспект на съвременното керамичното изкуство, където освен употребата на традиционните суровини, навлизат и допълнителни разнородни нетрадиционни материали, забелязва се и „зачеркване“ или пренебрегване на установените технологични закономерности. Виолета Заранкова счита, че тези курсове на развитие имат нужда от анализ и обосновка“.

II. Основни част на научното изследване

В началото на научното си изследване Виолета Заранкова аргументира избора на темата и предпоставките за актуалността на нейната проблематика. Формулирани са обектът и предметът, както и целите и задачите на изследването. Предметът на изследване на дисертационния труд е анализирането на концептуалните художествени традиционни и нетрадиционни формообразуващи и декоративни методи в съвременния керамичен процес. Докторантът разглежда темата в две основни линии:

- Наблюдение и анализ на актуалните тенденции в т. нар. класически създадена керамика у нас и по света;
- Възможностите и проблематиките при т.нар. „дигитално създадена керамика“ – иновативното формуване на обекти чрез 3D принтиране с пластични керамични маси.

Глава първа е озаглавена „Керамиката – история и съвремие“, която е обособена в две основни части. В първата част се прави исторически преглед в развитието на кермиката – в България и чужбина.

В първата част на изложението в тази глава докторантът прави кратък обзор на неолитната епоха, Персия и Месопотамия, Египет, Елада, индийските земи по времето на Харапската цивилизация и Империята Гупта, Китай, далечния Изток - Тайланд. Набелязват се примери от световното културно-историческо наследство, създадени със сурови и изпечени керамични материали, които са ключови за развитието на керамичното производство, както и за развитието на човечеството, начина на живот и културата. Подробно е разгледана и **керамиката по българските земи**. Представят се неолитните форми и декорации, намерени в селищните могили в Караново (Сливенско), Градешница (Врачанско), Азмашка и Дипсизка могили (Старозагорско) и др.

Виолета Заранкова преминава през важните теми като развитието на керамичното изкуство през XX век и някои актуални съвременни тенденции. Подбрани са примери, на световнозначими интердисциплинарни автори от началото и средата на миналия век, работещи с различни изразни средства, включително и керамични материали, които с работата си са спомогнали за трансформацията и издигането на керамиката от занаят в изкуство.

Бих искала да се спра малко по-подробно на втората част на тази глава от дисертационния труд на Виолета Заранкова, защото смятам, че тя задава един от основните акценти на това изследване, а именно – анализ на технологичните иновации в керамичното изкуство и интердисциплинарното развитие на съвременното керамично изкуство. Тук докторантът достига до важни изводи, че „тенденцията на интердисциплинарност в последните години се прилага все по-масово в почти всички жанрове на съвременното визуално изкуство, обвързвайки изобразително изкуство, архитектура, наука, пърформанс, музика, технология, фотография, видео и др., като керамиката не остава изолирана от това развитие“.

Глава втора е озаглавена „Експериментални техники при създаването на художествени обекти“, посветена е на технологичния анализ на експерименталните керамични практики.

Докторантът започва изложението си в тази глава с основните пластични керамични материали (използвани в УПИЗ „Керамика“ на НБУ), като се спира на трите най-използвани пластични и отливни суровини, и възможностите да се експериментира с тях. Разглеждат се характеристиките и техническите особености, анализират се възможностите при формообразуването на пластически с различни размери, дебелини и пропорции чрез различни формовъчни технологии на шамотизирана бялозипичаща се маса, червена глина и порцелан.

Интересен акцент в тази глава са представените допълнителни не-керамични материали, както и комбинирането им с основните пластични маси. Виолета Заранкова разглежда поведението на керамичните суровини след внасяне и употреба на нетипични материални добавки. Разглеждат се т.н. първични (органични) материали като допълнителен елемент – листа, тревы, слама, необработено дърво, клонови, плодове, миди, черупки, дава се информация за поведението на обектите при съхнене, изпичане, глазиране. Тук докторантът прави сравнение между процеса на развитие на керамичната технология, в която гравивния материал и съставните му суровини са изчистени от всички примеси, вредни за понататъшната употреба и биха дали брак в продукцията и художествената керамика, и иновативните керамични технологии, които допускат по-различно поведение, особено когато става въпрос за скулптурно-декоративни обекти.

В глава втора са разгледани и вторичните материали като допълнителен елемент – хартия (paper clay), текстил, метал и метални елементи, полимери, стъкло.

Като един от изводите от научния анализ в тази глава докторантът маркира прекалено големите рискове при комбинирането на пластичните материали с по-едри и твърди частици, без значение дали са с органичен или синтетичен произход.

Глава трета е озаглавена „3D принтиране с пластични керамични материали“. Главата започва с възникването на 3D принтирането – представена е кратка история, която разглежда историческия път на адитивното производство още от появата на първата

известна идея за триизмерно пресъздаване на материален обект. Разглежда се развитието след 80-те години на XX век, когато на практика се заражда съвременното 3D принтиране.

Ще се спра накратко на няколко важни акцента от съдържанието на тази глава, а именно приложението на 3D принтирането в съвременния живот. Тук Виолета Заранкова маркира не само приложението на 3D принтирането с полимери или с пластични керамични материали, но и навлизането на тази технология в множество други производства. Спира вниманието ни и върху значимата социалната роля на 3D принтирането в създаването на човешки органи и протези и конструктивно изграждане на домове. „С непрестанното развитие на технологиите и материалите за адитивно производство, надали скоро ще има поле, което е останало неповлияно и незасегнато от 3D принтирането и неговите възможности.“

III. Изводи и заключения

В **заключението** на дисертационния труд Виолета Заранкова посочва, че резултатите от това изследване ще бъдат от полза на теоретичните изследвания в областта на керамичното изкуство и тяхното развитие, като технологично, така и естетическо. Според докторанта „всяка една стъпка в историческото развитие на керамиката като занаят и изкуство, е провокирала промени към по-добро – възникването изобщо на керамиката води до установяването на занаят, който се е оказал ключов за човешката еволюция;“. Изследването няма претенцията да изчерпва темата за керемичното изкуство и неговите съвременни форми, а има за цел да определи основните понятия, категории, технологични иновации, да даде обективен поглед към хронологията на изсторическото развитие на керамиката, но и да изгради представа за съвременните ѝ измерения.

Като твърдение, което най-добре отразява целите и резултатите на настоящето научно изследване е убеждението на докторантът, че концепцията на съвременното изкуство е на публиката поводи за разсъждения и дискусии, да зададе въпроси, след което

да отговори по противоречиви начини, да предаде нови възможности за възприятия. Керамиката като жанр, който е част от съвременното изкуство не бива да се дистанцира от подобни цели, а напротив, трябва да се стреми към иновативно, нетрадиционно, интердисциплинарно поведение, развивано с цел разширяване на границите, били те естетически, материални, духовни или ментални. Според докторанта подобно поведение би извело кермичното изкуство до нови художествени висоти.

IV. Приноси на дисертационния труд

Приносите на дисертационния труд са изведени от докторанта в осем основни направления, ще се спра само на някои от тях, определяйки избора си на базата на тяхната значимост, заложена от поставените цели и задачи в дисертационния труд.

Научната разработка прави систематизация и хронологизация на историческото развитие на керамиката в световен план и по българските земи. Представят се и се анализират нетрадиционните концептуални експериментални поведения в съвременното кермично изкуство.

Научното изследване проследява развитието и приложенията на 3D принтиращите технологии, като за първи път емпирично се изследва и анализира 3D кермичното принтиране. Изтъкват се неговите възможности, ползи и недостатъци.

Докторантът е направил сериозно проучване на ограничените ресурси и налична литература, която да представя мастото на керамиката в съвременното изкуство. Това проучване е основата на анализа на историческите аспекти и технологичната основа на този жанр.

Едно от най-ценните качества на това научно изследване са проследените изяви в творчеството на български автори. Представен е визуален материал с произведения от класическата и най-нова керамика, които имат принос за съвременната керамика както за

България. Може би, по-ценно от това е реалната възможност на докторанта да представи изкуството си в контекста на разглежданата тема, или да определи своите параметри, творчески решения и концепции в съвременната керамика.

VI. Лични впечатления от кандидата

Имам възможността да наблюдавам развитието – художествено и професионално на Виолета Заранкова като нейн преподавател в модул „Графика и илюстрация“, в който тя се обучаваше в бакалавърската си степен. Отношението и засиленият интерес към графичните технологии се комбинира много добре с керамичното изкуство. Изящната графика сякаш се е интегрирала в триизмерните ѝ проекти. Виолета Заранкова трупа творчески опит в областта на керамичните фестивали и лични творчески изяви, винаги търсейки в проектите си идеята за иновативните подходи и експериментални техники, в комбинация с класическата технологична основа.

Виолета има отношение към графичното, към стилизирането на формите, което носи и една особена илюстративност на работите ѝ. Високопечатните техники (линогравюра) определено бяха сред нейните акценти в обучението, влиянието на този интерес се забелязва и в керамичните ѝ проекти. Портфолиото ѝ представя сложни форми и графичен контраст, който забелязваме дори в проектите за санитарна керамика.

Виолета Заранкова е иден от дейните младите колеги – преподаватели в бакалавърска програма „Визуални изкуства“, тя води лекции и практически занимания в модул „Керамика и порцелан. Дигитални форми“. Много успешно ангажира вниманието на студентите в нови посоки – технически иновации като 3D керамичния принтер, с който разполага УПИЗ „Керамика“ в НБУ.

V. *Обобщение*

Авторефератът правилно отразява съдържанието на дисертационния труд. Докторатът е отлично структуриран логически и представя ясно целите и задачите на изследването. Хипотезата на докторанта и формулираната цел са защитени много добре. На лице са и гореизброените приноси на дисертацията.

Научната ѝ разработка би могла да послужи за още по-задълбочено проучване на скулптурните симпозиуми, още по-обширно сравнение между българската практика и международния опит. Смятам, че дисертацията би могла да бъде оформена като учебен материал, необходим в художествената педагогическа практика.

VI. *Заключение*

Оценявам научните качества и приноси на изследователската работа и научния труд на Виолета Илиева Заранкова, неговата завършеност и коректност, неговата научна и творческа значимост, личния принос на докторанта и практическата полезност и актуалност на изследвания проблем. Предлагам на уважаемите членове на научното жури да дадат съгласието си за присъждането на образователна и научна степен „Доктор” на Виолета Илиева Заранкова по шифър 8.2 „Изобразително изкуство“.

01.07.2020 г.

гр. София

(доц. д-р Калина Христова)